

Slovensku chýba domáci spracovateľ repky na potravinárske účely, preto sme nútení ju predávať lacnejšie

Ing. Jozef Rebro

predseda predstavenstva
Slovenského zväzu olejníkov

Slovensko zažilo vlane v rámci kvantity produkcie olejnín famózny rok. Rozhodlo o rekordných úrodach počasie, alebo pestovatelia sa začali skutočne viac zameriavať na efektivitu výroby?

Minulý rok bol z pohľadu dosahovaných výnosov zaujímavý nielen na Slovensku, ale aj z celosvetového hľadiska. K vysokým výnosom prispelo svojím dielom počasie, ktoré prialo pestovaniu plodín na celom svete, no nesmie me opomenúť ani odbornú zdatnosť našich poľnohospodárov, predovšetkým agrónomov, ktorí dokazujú, že v prípade prizne počasia vedia maximalizovať výnosy.

Nebýva zvykom, že globálna produkcia olejnín dokáže tri roky po sebe prekonať svoj vlastný produkčný rekord z predchádzajúceho ročníka. Mohlo by k tomu technicky tento rok dôjsť?

No pokiaľ sa napĺnia súčasné odhady, tak to bude znova vyzeráť na zaujímavý rok. V niektorých regiónoch by to znamenalo po sebe tretí rok nadpriemerných úrod olejnín. Vlaňajší rok bol rekordný, napr. poľnohospodári v USA zoobrali až 108 mil. ton sóje, pričom rok predtým to bolo len 89,5 mil. ton. V súčasnosti prebieha zber sóje v Južnej Amerike, pričom aktuálne odhady hovoria o tom, že Brazília zoobrába tento rok 94,5 mil. ton sóje, čo by bolo znova rekordné číslo.

Slovenských poľnohospodárov dominantne zaujímajú ceny repky, ktoré sú ovplyvňované aj cenami sóje. Čo môže s cenotvorbou urobiť súčasný pozitívny výhľad v očakávaných výnosoch sóje vo svete?

Cena sóje vplýva na ceny repky nepriamo prostredníctvom vývoja cien sójového oleja. Ten je konkurenciou repkového ako aj slnečnicového oleja a i preto vývoj cien sójového oleja bude naďalej ovplyvňovať ceny repkového oleja a tým aj samotné ceny repky. No aktuálne v cenotvorbe repky tu máme aj ďalšiu neznámu, a tou je ďalší vývoj kurzu eura voči doláru, ktorý je momentálne zrejme na špici vplyvov na cenu komodity. K tomu sa pridružujú ďalšie faktory, ktoré budú vplývať na ceny repky a i preto je teraz pomerne ľahké odhadnúť, kam tento rok cena repky zamieri. Niektoré faktory favorizujú pokračovanie poklesu cien repky, iné zas rast. Uvidíme, ktorá skupina faktorov napokon preváži, no myslím si, že rozchádzajúci pre budúcu cenotvorbu repky je práve mesiac apríl, pretože tento mesiac zohráva vo výnosoch repky veľmi dôležitú úlohu. Treba povedať, že doterajšie aprílové počasie v EÚ je pre výnosy repky nateraz hodnotené vysoko pozitívne. Porasty ozimín ako celku sú v EÚ vo veľmi dobrej kondícii, pri repke badať isté teritoriálne rozdiely. Napríklad západná časť ČR hodnotí porasty repky ako vynikajúce, Morava

predpokladá medziročne nižšie výnosy repky. Podobne je tomu aj v SR. Vo všeobecnosti sú tunajšie porasty repky v podobnej kondícii ako boli vlane, aj keď to, samozrejme, neplatí plošne pre celé územie SR. Kvinnúce porasty však už naznačujú, že z pohľadu výnosu sa nám zrejme nepodaří prekonať minulý rok, aj keď, treba povedať, že vlastnú časť pestovateľskej períody ešte máme pred sebou. Z pohľadu cenotvorby rozhodne produkcia v EÚ. Tu medziročne máme o 5 % nižšie pestovateľské výmery plus približne 1 % výmery boli zaorané, čo znamená, že pestovateľské plochy budú o 6 % nižšie. Kedže sa predpokladá, že tohtoročný výnos neprekonať ten z minulého roka, tak v súčasnosti sú odhady produkcie repky v EÚ nastavené na úrovni okolo 22,1 mil. ton.

Diskutuje zväz nejaké stratégie pre optimálizáciu speňažovanie repky v aktuálnom roku?

Určite sa touto problematikou zaobrábame. Pravidelné usporadúvame stretnutia, kde hovoríme o tom, z akých faktorov, ktoré ovplyvňujú cenu, by sa malo vychádzať a ako sa tieto faktory menia v čase. Vychádzame pritom aj z historických dát, vyhodnocujeme minulé reakcie trhu pri výskytu vtedajších faktorov v prípade, že sa podobným smerom vyvíjajú aj v súčasnosti. Čo sa týka konkrétnej ceny, v súčasnej situácii nezastávame názor, že by cena repky mala v nasledujúcich mesiacoch nejako výraznejšie klesať. Povedal by som, že trh je skôr naladený mierne optimisticky. Možno si poviete, z čoho pramení ten optimizmus? Ten optimizmus pramení z vývoja situácie v minulom roku. Vlane sme v EÚ vyprodukovali rekordných 24,2 mil. ton a napriek tomuto kvantu sa repka rýchlo spotrebovala, pričom aj po súčasných zvyškoch zásob je stále badateľný dopyt. Znamená to, že aj pri takto vysokej úrode nie je problém s do-

pytom. Spracovateľské kapacity pre repku v EÚ sú na úrovni 26 mil. ton, čo znamená, že je tu stále rezerva pre možný ďalší nárast produkcie. Tento rok očakávame produkciu vo výške 21,5 mil. ton, čo je menej ako vlane. Okrem toho vlane sme vyviezli z EÚ ďalších 0,7 mil. ton repky. Jediné, čo sa za minulý rok zmenilo, bolo, že spracovateľské kapacity pre výrobu metylesteru repkového oleja boli viac využité.

Farmárov tiež mrzí cenový rozdiel cien repky na fyzickom trhu SR a burze MATIF, ktorý sa najčastejšie vyskytuje v ich neprospech. Nerokuje zväz o alternatívach ako minimalizovať tento negatívny trend, resp. krokoch, ktoré by dokázali priblížiť tieto ceny bližšie k sebe?

Priblížiť sa s cenotvorbou repky ako aj ostatných plodín na slovenskom trhu k cenám kota-

tovaným na burze MATIF, je náš dlhodobý cieľ. Ide o dlhodobý problém. Cena na burze MATIF je cenou, od ktorej sa odvádzajú všetky ceny hlavných rastlinných agrokomodít. Na druhej strane sa od tejto ceny na MATIF odpočítavajú prémie určované spracovateľmi a odpočítava sa doprava. Prémie spracovateľov sa dajú len veľmi ľahko ovplyvniť a z pohľadu dopravy máme pri obilinách hendič 30 EUR/t a pri olejnínoch je to okolo 10 – 15 EUR/t. Na cenotvorbu sa treba pozerať aj z pohľadu teritoriálnej potreby. Práve tento faktor vplýva na výšie mln. eur prémie za repku v ostatnom období, čo sa negatívne prejavovalo na domácej cene komodity. Východiskom z tejto situácie je pokúsiť sa rozšíriť spracovateľský priemysel pre repku doma na Slovensku. Intenzívne o tom rokujeme s ministerstvom a odvolávame sa na víziu zabezpečenia 80 % - nej sebestačnosti v produc- cií oleja, margarínu a tukov. Slovensko v tomto momente nemá domáceho spracovateľa (pokračovanie na 22. strane)

■ rozhovor

repkového oleja a produktov z neho vyrobených na potravinárske účely. Vlani sme v SR vyprodukovali 748 tis. ton olejníň (repka, slnečnica, sója), no len 32 % bolo spracovaných doma a to dominantne na výrobu biopalív. Pri repke sa z vlaňajších vyprodukovaných 450 tis. ton spotrebovalo v SR 225 tis. ton. Potravinárske oleje, ktoré si môžete kúpiť pod slovenskou značkou, sú vyrábané v zahraničí a dovezené späť k nám. Pridaná hodnota zo slovenskej produkcie olejníň uteká za hranice. Zväz preto rokuje s ministerstvom, aby sme spoločne mohli znova obnoviť výrobo – spracovateľskú vertikálku v tomto sektore. Je to dôležité, pretože všetky okolité štáty majú vybudovaný spracovateľský priemysel. Podobne je to aj so slnečnicou, na výrobu slnečnicového oleja máme v SR jednu malú firmu, ktorá ročne spracuje 10 tis. ton slnečnice. No zvyšných 190 tis. ton musí opustiť hranice bez pridannej hodnoty.

Je potrebné, aby sme sa pozerali dopredu, pretože si položme otázku: „Akú pozíciu bude mať repka z pohľadu výroby biopalív, keď nastúpi éra biopalív druhej generácie?“ Pozícia repky sa bude postupne strácať a to znamená, že repku budú spracovateľské firmy odoberať len zo svojho blízkeho okolia, tá slovenská ich potom možno už vôbec nemusí zaujímať. A ak áno, stále budeme riešiť krátenie cien komodity kvôli vysokým dopravným nákladom a premenlivosti výšky stanovenej prémie zo strany spracovateľov.

Určite zaujímavou komoditou pre Európu môže byť sója, keďže EÚ je absolútne nesebestačná v tejto komodite. Otvára sa v SR, resp. EÚ priestor pre zvyšovanie výmer sóje?

Máte pravdu, že Európa je výrazne nesebestačná v produkcií sóje a zrejme ani nikdy nebude sebestačná, no tendencia zvyšovania pestovateľských výmer sóje tu je. Lenže si povedzme úprimne, Európa nikdy nebude cenovo konkurenčeschopná svetovým pestovateľským gigantom sóje akými sú krajiny Južnej Ameriky a USA. Preto sa musíme na celú problematiku pozeráť iným spôsobom. Keď chceme pestovať sóju, tak musí ísť o geneticky nemodifikovanú sóju. Len tak sa môžeme odlišiť od svetových velikánov. Aj preto v prostredí strednej Európy vzniklo „hnutie“ Danube Soya, ktoré sa sústredí na systémové pestovanie negeneticky modifikovanej sóje, ktorá by mala mať preukázateľnú kvalitu a vysoký stupeň jej vysledovateľnosti. Má špecifické parametre optimalizované na výrobu kŕmnych zmesí, pričom každý chovateľ môže vďaka tomu deklarovať, že jeho produkt je vyrobený z kŕmnych zmesí, ktoré neobsahujú GMO. Treba podotknúť, že už niekoľko rokov v SR klesajú pestovateľské výmery repky a to hlavne v oblastiach južného Slovenska, kde sú najideálnejšie podmienky pre pestovanie sóje. Vidíme tak postupný trend rastu pestovateľských výmer sóje, ktoré vlani dosiahli 35 tis. ha a tento rok sa predpokladá ich ďalší skokový nárast. Sója je ekonomicky výhodná plodina a súčasne od to-

roka sa budú pestovateľské plochy súje započítavať do povinných výmer v rámci greeningu, takže atraktivita jej pestovania stále stúpa. Apropos súja je vysoko likvidná plodina, ktorej cena sa dá vopred kontrahovať.

Ako sa tento rok na cenách repky na burze MATIF prejavil oslabujúci kurz eura voči doláru?

Treba povedať, že ceny minulej úrody repky zachránil súčasný vývoj kurzu eurodolára. Ak by euro voči doláru v ostatných mesiacoch neoslabilo, tak v súčasnej dobe by sme počítali s cenami repky na trhu o 20 až 25 EUR/t nižšimi, a to som ešte tento odhad podhodnotil. To isté platí aj pre ostatné plodiny. Skutočná cena repky minulej úrody ocistená o aktuálny výkyv kurzu USD/EUR by bola na úrovni 320 EUR/t. Na toto upozorňujem pestovateľov aj na našich stretnutiach, pretože mnohí prisudzujú nedávny rast cien repky k iným faktorom a efekt vývoja eura k doláru opomínajú.

Aký má Slovensko z pohľadu dopytu po repke pestovateľský potenciál? Vedeli by sme každročne realizovať aj viac ako 500 tis. ton repky?

V tomto prípade ľahko hovorí o potenciáli, keď v SR nám produkčné výmery repky skôr klesajú. Kým pred 5 rokmi sme pestovali repku na výmere 168 tis. ha, dnes to je už len 115 tis. ha. Preto nemá veľký zmysel hovoriť o tom, kam sa ešte môžeme rozšírovať, keď v SR nie je chut sa ďalej rozširovať. Myslím, že pri tejto plodine sme sa už dostali na špičku tej pomyselnej eufórie, z ktorej plynulo, že repky je na Slovensku a okolí malo. Ani z pohľadu zastúpenia olejníň v osevných postupoch už nie je veľká motivácia ďalej rásť, súčasné zastúpenie vo výške 14 % je optimálne.

Špecializujete sa i na obchod s agrokomoditami. Mohli by ste stručne zhodnotiť ako aktuálne vyzerá situácia so zásobami na domácom trhu? Ktoré plodiny sú aktuálne na trhu najviac žiadane a ktoré, naopak, najmenej?

Vzhľadom na to, že SR vlani dosiahlo rekordnú úrodu, predpokladalo sa, že do nového ročníka ostane v skladoch značná časť produkcie. Tieto obavy sa napokon nepotvrdili, a to aj vďaka tomu, že EÚ perfektne obstála na svetovom exportnom trhu s obilninami a keďže SR je spolu s ČR na vývoznej línií do východného Nemecka, značná časť našej produkcie smerovala na západ. Najviac v skladoch v SR ostane hustosiatych obilník a kukurice, podľa môjho odhadu pôjde kumulatívne o zásoby vo výške 200 tis. ton. Ak začne žatva pšenice neskôr, tak do nového ročníka pritom pôjdeme s ešte nižšími zásobami ako sú v súčasnosti. Olejníny sú už takmer úplne vypredané, predpokladá sa, že v našich skladoch ostalo tak 10 až 15 tis. ton komodity. Z toho vyplýva, že z pohľadu dopytu sú olejníny stále vysoko lukratívne, no vzhľadom na výšku minuloročnej produkcie sa nenechali po tejto stránke zahanbiť ani obilníny.

Za rozhovor podával David Karkulin

Snímky: M. Dukes

